

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра філософії

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З КУРСУ «ФІЛОСОФІЯ»**

(для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня)

Рівне – 2025

УДК: УДК:1:378.016 (072)

М 54

Рекомендовано до друку навчально-методичною комісією факультету історії, політології та міжнародних відносин РДГУ

(протокол № 3 від 21 березня 2025 року)

Затверджено на засіданні кафедри філософії РДГУ

(протокол № 3 від 19 березня 2025 року)

Рецензент: Мельничук Ю. І., кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри НУВГП

Укладач: Ворон О. П.

Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять з курсу «Філософія» (для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня). Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2025. 29 с.

Методична розробка складається із загальних положень та рекомендацій, планів семінарських занять, питань для самоконтролю, рекомендацій щодо виконання індивідуальних науково-дослідних завдань, списку рекомендованої літератури та джерел, а також переліку питань для підсумкового контролю знань. Питання для обговорення мають проблемнопошуковий характер та спрямовані на вивчення основних теоретичних положень філософії. Методичні рекомендації розраховані на здобувачів вищої освіти усіх спеціальностей.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ	6
ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	7
ТЕМАТИКА ТА СТРУКТУРА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	9
РОБОТА З ПЕРШОДЖЕРЕЛАМИ.....	23
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	24
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ПЕРШОДЖЕРЕЛА.....	26

ВСТУП

Навчальна дисципліна **Філософія** належить до обов'язкових компонентів професійної підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня.

Викладання означеного курсу має на меті:

- сформувати у студентів базові знання з історії виникнення та розвитку філософії;
- забезпечити засвоєння специфіки філософського осягнення дійсності;
- ознайомити із основними філософськими проблемами, концепціями та школами;
- сприяти формуванню і розвитку в студентів теоретичного мислення та здатності самостійно розглядати, аналізувати і оцінювати явища й процеси навколишньої дійсності.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

- навчити студентів орієнтуватися у філософських течіях та школах;
- сформувати у них вміння системно та в історичній послідовності аналізувати основні етапи розвитку філософського вчення;
- виокремлювати особливості формування філософських концепцій та філософських проблем;
- розглянути основні філософські проблеми, що становлять основу теоретичної підготовки майбутнього фахівця – філософське розуміння світу, буття, свідомості, людини та суспільства;
- створити належну теоретичну основу для вільного світоглядного самовизначення студентів.

За результатами вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти повинні **знати:**

- основні історичні етапи та періоди розвитку філософії;
- предмет, структуру, проблематику та специфіку філософського знання;
- зміст, функції, методи та особливості функціонування філософії;
- понятійно-категоріальний апарат;
- основні ідеї та концептуальні положення філософії;
- форми і закони людського мислення;
- школи та течії філософії;
- основні філософські проблеми (буття, матерія, свідомість, людина, суспільство, пізнання тощо);
- підходи та специфіку трактування різноманітних філософських проблем.

Вміти:

- вільно володіти засвоєним матеріалом з навчального курсу «Філософія»;
- здійснювати не лише виклад, але й аналіз засвоєного матеріалу;
- застосовувати набуті філософські знання при аналізі світоглядно-методологічних проблем;
- формувати та обґрунтовувати власну позицію щодо актуальних проблем сучасності;
- орієнтуватись у традиціях філософського мислення;
- оцінювати, зіставляти філософські та світоглядні позиції і підходи;
- працювати з першоджерелами;
- застосовувати набуті знання на практиці.

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Контроль і оцінювання знань, вмінь та навичок здобувачів вищої освіти складається з двох етапів:

- поточного контролю;
- підсумкового контролю (екзамен).

Поточний контроль здійснюється у процесі вивчення дисципліни на практичних заняттях і проводиться у терміни, які визначаються календарним планом. Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння теоретичного матеріалу, вироблення вмінь самостійно опрацьовувати тексти, здатності осмислити зміст теми, вмінь публічно чи письмово представити певний матеріал (презентацію).

Об'єктами поточного контролю знань здобувачів вищої освіти є:

- систематичність, активність, своєчасність та результативність роботи над вивченням програмного матеріалу дисципліни, зокрема, виконання домашніх завдань та вирішення проблемних питань;
- виконання завдань для самостійного опрацювання;
- виконання індивідуальних науково-дослідних завдань.

Поточний контроль знань, умінь та навичок студентів передбачає застосування таких видів роботи:

- тестові завдання;
- обговорення проблеми, дискусія;
- презентації результатів роботи.

Об'єктом підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти є іспит, на який виносяться основні теоретичні питання курсу «Філософія» та індивідуальні науково-дослідні завдання (опрацювання першоджерел), що потребують творчого підходу і вміння синтезувати отримані знання.

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Важливим елементом навчального курсу «Філософія» є семінарські заняття. Вони є ефективною формою організації навчальних занять, з якими органічно поєднуються лекції.

Семінар – це вид практичних занять, що передбачає самостійне вивчення студентами окремих проблем і тем лекційного курсу з подальшим обговоренням та презентацією у вигляді доповідей та повідомлень. На семінарах систематизують, розширюють та поглиблюють знання з основних теоретичних питань навчального курсу, формують вміння самостійно мислити, аналізувати матеріал, виступати публічно, вести дискусію, переконувати, відстоювати особисту точку зору. На семінарському занятті проводиться обговорення питань з визначених у робочій навчальній програмі тем, обов’язково підсумовуючи обговорення теми та оцінюючи участь у ньому студентів. Якість підготовки до семінарських занять та активна участь студента під час проведення семінарських занять враховуються у виставленні підсумкової оцінки з навчального курсу «Філософія».

Форми проведення семінарських занять – дискусія, доповідь та обговорення. Особливо важливим елементом семінарського заняття є дискусія, під час якої відбувається обмін думками та формування критичного мислення майбутнього фахівця. Цінність дискусії полягає також у тому, що вона навчає студента спілкуватись з аудиторією.

Семінарське заняття як різновид навчального заняття, що проводиться у академічній групі, має такі дидактичні завдання:

- забезпечити педагогічні умови для поглиблення і закріплення знань студентів з основ курсу, набутих під час лекцій та у процесі вивчення навчальної інформації, що виноситься на самостійне опрацювання;

- спонукати студентів до обговорення найдискусійніших проблем навчального курсу;
- активізувати студентів до самостійного пошуку та аналізу наукової та методичної літератури;
- опановувати методи аналізу явищ і проблем, що розглядаються у навчальному курсі.

Семінарські заняття виконують такі *основні функції*:

- навчальну (поглиблення, конкретизацію, систематизацію знань, засвоєних під час лекційних занять та у процесі самостійної підготовки до семінару);
- розвивальну (розвиток логічного мислення студентів, формування умінь працювати з літературою та джерелами, аналізувати факти);
- виховну;
- діагностично-корекційну (контроль за якістю засвоєння студентами навчального матеріалу).

Загальні *вимоги* до семінарських занять:

- обов'язково прочитати текст запропонованого до семінару першоджерела та опрацювати рекомендовану додаткову літературу;
- підготуватися до виступу з кожного питання плану семінарського заняття;
- будувати виступ згідно плану семінару, користуючись конспектом лише в разі цитування першоджерел;

ТЕМАТИКА ТА СТРУКТУРА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Заняття 1 (2 год.)

Тема: Філософія Стародавнього Сходу

Ключові поняття та терміни: сансара, карма, дао, інь та ян, космоцентризм, логос, буття, апорія, атомізм, «ейдос», софістика, маєвтика, кініки, гедонізм, стоїцизм, епікуреїзм, скептицизм, категорії.

1. Філософія Стародавньої Індії:

1. 1. Ортодоксальні школи.

1. 2. Неортодоксальні школи.

2. Філософія Стародавнього Китаю:

2. 1. Школи натурфілософів, номіналістів, моїстів та законників.

3. 2. Школа Конфуція (конфуціанство) та Даоська школа (даосизм).

Опрацювання першоджерела

Сунь-цзи. Мистецтво війни / за перекладом С. Лесняка. Львів: Видавництво Старого Лева, 2015. 112 с.

Контрольні запитання та завдання

1. Як тлумачаться поняття «Інь» та «Ян»?

2. У якій філософській системі використовується поняття «нірвана», що воно означає?

4. Яке філософське вчення заснував китайський філософ Лао-Цзи?

5. Якими чеснотами повинна володіти «шляхетна людина» відповідно до вчення Конфуція?

6. У якій із філософських шкіл ідеалом людини є «шляхетна людина»?

7. В якому із напрямів східної філософії розглядаються поняття «сансара» та «нірвана»? Чи є між ними взаємозв'язок?

8. Яке розуміння та роль займають поняття буття та небуття у даосизмі?

Рекомендована література та інформаційні ресурси

Основна література:

1. Баранник М. Лекції з філософії: навч. посіб. Київ: Ліра К, 2022. 166 с.
2. Данильян О. Г. Філософія: підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. – 4-те вид., переробл. – Харків: Право, 2023. 424 с. https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4738&
3. Литвинчук О.В., Муляр В.І. Філософія: навч. посібник. Житомир : Житомирська політехніка, 2021. 403 с. <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7969/>
4. Петрушенко В.Л. Філософія: Підручник. – Львів: ПП “Магнолія 2006”, 2025. 504 с. https://magnolia.lviv.ua/wp-content/uploads/2024/10/FilosofiaPetrushenko-V.L._zmist.pdf
5. Філософія: підручник / Бліхар В. , Цимбалюк М., Н. Гайворонюк, В. Левкулич, Б. Шандра, В. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4251/1/>
6. Філософія: підручник / Рижак Л. – Вид.2-ге, перероб., доп. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. – 650 с.
7. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи / за ред. Андрущенко В.П., Волинка Г.І., Мозгова Н.Г. Каравела. 2024. с. 368.
8. Філософія. Фюрст М., Трінкс Ю. / Пер. з нім. Вахтанґа Кебуладзе. К.: Дух і Літера, 2019. с. 544
URL:https://drive.google.com/file/d/1dcTcUnoZvg45gfJH2Y_cZ15Mg5P-dsqv/view

Допоміжна література:

1. Ворбертон Н. Коротка історія філософії / Пер. з англ. А. Марховська. Київ: Наш формат. 2023. с. 2013. https://balka-book.com/files/2023/09_21/22_44/u_files_store_18_1.pdf

2. Ворон О. П., Ворон О. П. Конфуціанська інтелектуальна традиція як чинник розвитку китайської цивілізації. Вісник гуманітарних наук. 2026. № 15.<https://doi.org/10.5281/zenodo.18397693>

3. Ворон О. П., Ворон О. П. Конфуціанство як державна ідеологія Китаю у Середньовіччі та Новому часі. Актуальні питання у сучасній науці. 2026. №2.

Інформаційні (інтернет) ресурси:

1. Інститут філософії НАН України: <http://www.filosof.com.ua>

2. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/>

3. Офіційний сайт Бібліотеки РДГУ: <https://library.rshu.edu.ua/>

4. Офіційний сайт Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника: www.lsl.lviv.ua

5. Сайт Українського філософського фонду: <http://www.philosophy.ua>

Заняття 2 (2 год.)

Тема: Антична філософія

Ключові поняття та терміни: *поліс, архе, логос, фізис, логіка, маєвтика, апорія, софісти, атом, стоїцизм, епікуреїзм, ейдос.*

1. Досократівський період розвитку давньогрецької філософії (мілетська школа, елейська школа, атомістична школа).
2. Класичний період розвитку античної філософії (Сократ, Платон, Арістотель).
3. Філософія елліністичного періоду (школа кініків, школа стоїцизму, школа Епікура, скептицизм, неоплатонізм).

Опрацювання першоджерела

Платон. Держава/ переклад з давньогрецької Д. Коваль. К.: Основи, 2000. 355 с.

Контрольні запитання та завдання

1. Хто з античних філософів є автором концепції ідеальної держави?
2. На яких чотирьох чеснотах Платон будував ідеальну державу?
3. Проаналізуйте вчення Платона про пізнання і його зв'язок із вченнями про «ейдос».
4. У чому особливість сократівського методу?
5. Кому належить та як розуміти вислів «Людина – міра усіх речей»?
6. У чому суть першої ідеалістичної системи античності?
7. Завершіть та поясніть вислів: «Я знаю, що я нічого не знаю...».
8. Охарактеризуйте, у чому схожість та відмінність шляхів досягнення щастя з позицій епікуреїзму та стоїцизму.
9. Який античний філософ першоосновою буття вважав число?
10. Хто з античних філософів був автором ідеї атомізму?
11. У чому суть діалектичного методу Сократа?
12. Які риси притаманні філософії періоду еллінізму?

Рекомендована література та інформаційні ресурси

Основна література:

1. Баранник М. Лекції з філософії: навч. посіб. Київ: Ліра К, 2022. 166 с.
2. Данильян О. Г. Філософія: підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. – 4-те вид., переробл. – Харків: Право, 2023. 424 с. https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4738&
3. Литвинчук О.В., Муляр В.І. Філософія: навч. посібник. Житомир : Житомирська політехніка, 2021. 403 с. <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7969/>

4. Петрушенко В.Л. Філософія: Підручник. – Львів: ПП “Магнолія 2006”, 2025. 504 с. https://magnolia.lviv.ua/wp-content/uploads/2024/10/FilosofiiiaPetrushenko-V.L._zmist.pdf
5. Філософія: підручник / Бліхар В. , Цимбалюк М., Н. Гайворонюк, В. Левкулич, Б. Шандра, В. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4251/1/>
6. Філософія: підручник / Рижак Л. – Вид.2-ге, перероб., доп. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. – 650 с.
7. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи / за ред. Андрущенко В.П., Волинка Г.І., Мозгова Н.Г. Каравела. 2024. с. 368.
8. Філософія. Фюрст М., Трінкс Ю. / Пер. з нім. Вахтанґа Кебуладзе. К.: Дух і Літера, 2019. с. 544
- URL: https://drive.google.com/file/d/1dcTcUnoZvg45gfJH2Y_cZ15Mg5P-dsqr/view

Допоміжна література:

1. Ворбертон Н. Коротка історія філософії /Пер. з англ. А. Марховська. Київ: Наш формат. 2023. с. 2013. https://balka-book.com/files/2023/09_21/22_44/u_files_store_18_1.pdf
2. Ворон О. П., Ворон О. П. Проблема свободи волі у античності та середньовіччі: історико-філософський дискурс. *Вісник гуманітарних наук*. 2025. Вип. 9. <https://doi.org/10.5281/zenodo.16716373>
3. Гусєв В. І. Метафізика: проблеми, принципи, поняття. Лекційний курс. Каравела: 2023. 332 с.
4. Епіктет. Книга Роздуми. У чому наше благо? Вибрані думки римського філософа. Київ: Адронум, 2021. 188 с.
5. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей / за ред. Б. Кассен, К.Сігов. Київ: Дух і Літера, 2024. Том 5.496 с.

6. Ірвін В. Жити змістовно: філософія радості від античних стоїків. Київ: Yakaboo Publishing, 2021. с. 294
https://drive.google.com/file/d/1oWXCBErZFp_z1rinQyuzcInVMkPI9FJ/view
7. Історія філософії. Античність та середньовіччя/ За ред. Умберто Еко та Рікардо Федрігі. Харків: Фоліо, 2021. 551 с.
<https://folio.com.ua/system/books/samples/000/002/661/original/>
8. Мурга Т. Метафізичний, політичний та етичний аспекти поняття «свобода» в античній філософії. *Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія*. 2020. № 2. С. 78-82.
9. Платон Держава/ пер. з давньогре. Д. Коваль. К.: Основи, 2000. 355 с.

Інформаційні (інтернет) ресурси:

1. Інститут філософії НАН України: <http://www.filosof.com.ua>
2. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Бібліотеки РДГУ: <https://library.rshu.edu.ua/>
4. Офіційний сайт Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника: www.lsl.lviv.ua
5. Сайт Українського філософського фонду: <http://www.philosophy.ua>

Заняття 3 (2 год.)

Тема: Сучасна світова філософія

Ключові поняття та терміни: «філософія життя», ірраціоналізм, екзистенціалізм, несвідоме, підсвідоме, парадигма, архетип, позитивізм, структуралізм.

1. Передумови та особливості сучасної світової філософії.
2. Філософія життя (Ф. Ніцше).
3. Психоаналітична філософія.
4. Філософія екзистенціалізму.

Опрацювання першоджерела

Ніцше Ф. Так мовив Заратустра/ переклад з нім. А. Савченко. Харків, Фоліо, 2019. 253 с.

Контрольні запитання та завдання

1. У чому відмінність класичної і некласичної філософії?
2. Що таке «екзистенція»?
3. У чому полягає «бунт проти розуму» в сучасній філософії?
4. Яким було ставлення Ф. Ніцше до християнства?
5. За що Ф.Ніцше критикував християнську мораль?
6. Проаналізуйте вчення Ф. Ніцше про «надлюдину».
7. Що означає термін «сублімація» у З. Фрейда?
8. Проаналізуйте основні проблеми, що складають предмет дослідження філософії екзистенціалізму.
9. Розкрийте зміст основних категорій філософії екзистенціалізму.
10. Розкрийте проблему співвідношення свободи і відповідальності.
11. Сформулюйте Ваше ставлення до висловів: «свобода є усвідомлена необхідність» (Б. Спіноза) та «людина, народжена вільною, приречена на свободу (Ж.-П. Сартр).

Рекомендована література та інформаційні ресурси

Основна література:

1. Баранник М. Лекції з філософії: навч. посіб. Київ: Ліра К., 2022. 166 с.
2. Данильян О. Г. Філософія: підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. – 4-те вид., переробл. – Харків: Право, 2023. 424 с. https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4738&
3. Литвинчук О.В., Муляр В.І. Філософія: навч. посібник. Житомир :

<https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7969/>

4. Петрушенко В.Л. Філософія: Підручник. – Львів: ПП “Магнолія 2006”, 2025. 504 с.

https://magnolia.lviv.ua/wp-content/uploads/2024/10/FilosofiiiaPetrushenko-V.L._zmist.pdf

5. Філософія: підручник / Бліхар В. , Цимбалюк М., Н. Гайворонюк, В. Левкулич, Б. Шандра, В. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.

<https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4251/1/>

6. Філософія: підручник / Рижак Л. – Вид.2-ге, перероб., доп. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. – 650 с.

7. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи / за ред. Андрущенко В.П., Волинка Г.І., Мозгова Н.Г. Каравела. 2024. с. 368.8. Філософія. Фюрст М., Трінкс Ю. / Пер. з нім. Вахтанґа Кебуладзе. К.: Дух і Літера, 2019. с. 544

URL: https://drive.google.com/file/d/1dcTcUnoZvg45gfJH2Y_cZ15Mg5P-dsqr/view

Допоміжна література:

1.Актуальні проблеми філософії ХХ-ХХІ століть: навч. Посібник / І. В. Карівець, В. Л. Петрушенко, С.М. Повтореваїн.; за заг. ред. І. В. Карівця. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. 240 с.

2. Дахній А. Нариси історії західної філософії ХІХ-ХХ ст.: навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені І. Франка, 2022. 486 с.

3. Людина і суспільство: філософські, психологічні та політологічні виміри. В 3-х кн.: монографія / за ред. В. П. Мельника. 2-ге вид., доповн. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 502 с.

4. Філософія як рефлексія духу. Хрестоматія / Людмила Рижак. – Вид. 3-тє, перероб., доп. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. – 532 с.

Інформаційні (інтернет) ресурси:

1. Інститут філософії НАН України: <http://www.filosof.com.ua>

2. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського:
<http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Бібліотеки РДГУ: <https://library.rshu.edu.ua/>
4. Офіційний сайт Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника:
www.lsl.lviv.ua
5. Сайт Українського філософського фонду: <http://www.philosophy.ua>

Заняття 4 (2 год.)

Тема: Екзистенційні виклики буття у духовному досвіді людства

Ключові поняття та терміни: *сенси життя, життя, смерть, війна, мир, «справедлива війна», російсько-українська війна, свобода, гідність, справедливість.*

1. Проблема життя і смерті та сучасні підходи до їх розуміння.
2. Філософське осмислення проблеми сенсу життя.
3. Проблема людської свободи у історико-філософській думці.
4. Духовно-екзистенційне осмислення війни та миру.
5. Філософський вимір російсько-української війни: свобода, гідність, справедливість

Опрацювання першоджерела

Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. К.: Т-в «Знання» України, 1991. 240 с.

Контрольні запитання та завдання

1. У чому полягає проблема сенсу життя людини?
2. Що таке смерть у філософському розумінні?
3. Чому саме усвідомлення смерті формує сенс життя?
4. Чи можлива свобода перед лицем смерті?
5. Який сенс боротьби за свободу в умовах екзистенційної загрози?

6. Які є концепції миру в історії філософії?
7. Чи може бути війна морально виправданою?
8. Що таке «справедлива війна»?
9. Чи може досвід війни змінити уявлення людини про сенс життя і смерті?
10. Якою є роль культури, історичної пам'яті та ідентичності у філософському осмисленні російсько-української війни?

Рекомендована література та інформаційні ресурси

Основна література:

1. Баранник М. Лекції з філософії: навч. посіб. Київ: Ліра К, 2022. 166 с.
2. Данильян О. Г. Філософія: підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. – 4-те вид., переробл. – Харків: Право, 2023. 424 с. https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4738&
3. Литвинчук О.В., Муляр В.І. Філософія: навч. посібник. Житомир : Житомирська політехніка, 2021. 403 с. <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7969/>
4. Петрушенко В.Л. Філософія: Підручник. – Львів: ПП “Магнолія 2006”, 2025. 504 с. <https://magnolia.lviv.ua/wp-content/uploads/2024/10/FilosofiaPetrushenko-V.L. zmist.pdf>
5. Філософія: підручник / Бліхар В. , Цимбалюк М., Н. Гайворонюк, В. Левкулич, Б. Шандра, В. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4251/1/>
6. Філософія: підручник / Рижак Л. – Вид.2-ге, перероб., доп. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. – 650 с.
7. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи / за ред. Андрущенко В.П., Волинка Г.І., Мозгова Н.Г. Каравела. 2024. с. 368.
8. Філософія. Фюрст М., Трінкс Ю. / Пер. з нім. Вахтанґа Кебуладзе. К.: Дух і Літера, 2019. с. 544

URL: https://drive.google.com/file/d/1dcTcUnoZvg45gfJH2Y_cZ15Mg5P-dsqr/view

Допоміжна література:

1. Актуальні проблеми філософії ХХ-ХХІ століть: навч. Посібник / І. В. Карівець, В. Л. Петрушенко, С. М. Повтореванін.; за заг. ред. І. В. Карівця. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. 240 с.
2. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. К.: Т-в «Знання» України, 1991. 240 с.
3. Ворон О. П., Ворон О. П. Концепція війни та миру у західному християнстві. *Культурологічний альманах*. 2025. Вип.1. С.70-75. <https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/535>
4. Ворон О. П., Ворон О. П. Проблема свободи волі у античності та середньовіччі: історико-філософський дискурс. *Вісник гуманітарних наук*. 2025. Вип. 9. <https://doi.org/10.5281/zenodo.16716373>
6. Європейський словник філософії: Лексикон неперекладностей / за ред. Б. Кассен, К. Сігов. Київ: Дух і Літера, 2024. Том 5. 496 с.
7. Людина і суспільство: філософські, психологічні та політологічні виміри. В 3-х кн.: монографія / за ред. В. П. Мельника. 2-ге вид., доповн. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 502 с.
8. О'Донован. О. Справедлива війна. Львів, 2024. 228 с.
9. Пінкер С. Добрі янголи людської природи. Чому у світі панувало насильство і чи стало його менше?. Київ: Наш Формат, 2022.
10. Попович М. Філософія свободи. Харків: Фоліо, 2018. с.385. https://chtyvo.org.ua/authors/Popovych_Myroslav/Filosofiiia_svobody/

Інформаційні (інтернет) ресурси:

1. Інститут філософії НАН України: <http://www.filosof.com.ua>
2. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/>

3. Офіційний сайт Бібліотеки РДГУ: <https://library.rshu.edu.ua/>
4. Офіційний сайт Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника: www.lsl.lviv.ua
5. Сайт Українського філософського фонду: <http://www.philosophy.ua>

Заняття 5 (2 год.)

Тема: Філософське вчення про буття та пізнання

Ключові поняття та терміни: *буття, онтологія, метафізика, існування, небуття, реальність, субстанція, дуалізм, матерія, речовина, поле, рух, простір, час.*

1. Проблеми буття в історії філософії.
2. Основні форми онтології.
3. Основні категорії онтології.
4. Сутність пізнання у філософській традиції.
5. Основні форми і способи пізнання:
 - 5.1. Чуттєве пізнання: відчуття, сприйняття і уявлення.
 - 5.2. Раціональне пізнання: поняття, судження, умовивід. Інтуїція як форма пізнання.
6. Проблема істини у філософії: основні концепції істини.

Опрацювання першоджерела

Бекон Ф. Новий Органон / М.: Рипол Класик, 2020. 364 с.

Контрольні запитання та завдання

1. Дайте визначення поняттю «онтологія» та «буття», що їх між собою пов'язує?
2. Виокреміть основні риси та форми буття?

3. Що вивчає метафізика?
4. Назвіть форми буття?
5. Розкрийте філософський зміст понять «матерія», «простір», «час», «рух»?
6. Назвіть особливості субстанційної та релятивної концепції у поясненні категорій «простір» та «час»?
7. Чи може минуле бути виявом небуття?
8. Чому простір має зворотній характер, а час незворотній?

Рекомендована література та інформаційні ресурси

Основна література:

1. Баранник М. Лекції з філософії: навч. посіб. Київ: Ліра К, 2022. 166 с.
2. Данильян О. Г. Філософія: підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. – 4-те вид., переробл. – Харків: Право, 2023. 424 с. https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4738&
3. Литвинчук О.В., Муляр В.І. Філософія: навч. посібник. Житомир : Житомирська політехніка, 2021. 403 с. <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7969/>
4. Петрушенко В.Л. Філософія: Підручник. – Львів: ПП “Магнолія 2006”, 2025. 504 с. https://magnolia.lviv.ua/wp-content/uploads/2024/10/FilosofiiiaPetrushenko-V.L._zmist.pdf
5. Філософія: підручник / Бліхар В. , Цимбалюк М., Н. Гайворонюк, В. Левкулич, Б. Шандра, В. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4251/1/>
6. Філософія: підручник / Рижак Л. – Вид.2-ге, перероб., доп. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. – 650 с.
7. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи / за ред. Андрущенко В.П., Волинка Г.І., Мозгова Н.Г. Каравела. 2024. с. 368.

8. Філософія. Фюрст М., Трінкс Ю. / Пер. з нім. Вахтанґа Кебуладзе. К.: Дух і Літера, 2019. с. 544 URL: https://drive.google.com/file/d/1dcTcUnoZvg45gfJH2Y_cZ15Mg5P-dsqr/view

Допоміжна література:

1. Ворбертон Н. Коротка історія філософії /Пер. з англ. А. Марховська. Київ: Наш формат. 2023. с. 2013. https://balka-book.com/files/2023/09_21/22_44/u_files_store_18_1.pdf
2. Гусев В. І. Метафізика: проблеми, принципи, поняття. Лекційний курс. Каравела: 2023. 332 с. 4. Філософія як рефлексія духу. Хрестоматія / Людмила Рижак. – Вид. 3-тє, перероб., доп. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. – 532 с.

Інформаційні (інтернет) ресурси:

1. Інститут філософії НАН України: <http://www.filosof.com.ua>
2. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Бібліотеки РДГУ: <https://library.rshu.edu.ua/>
4. Офіційний сайт Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника: www.lsl.lviv.ua
5. Сайт Українського філософського фонду: <http://www.philosophy.ua>

РОБОТА З ПЕРШОДЖЕРЕЛАМИ

Мета опрацювання рекомендованих першоджерел полягає у самостійному вивченні частини програмного матеріалу, систематизації, поглибленні, узагальненні, та закріпленні знань студентів з навчального курсу «Філософія». Водночас така форма роботи сприяє розвитку в студентів навичок самостійної роботи.

Конспект може бути трьох видів:

1. конспектування своїми словами;
2. конспектування за допомогою цитат, які передають зміст філософського твору;
3. мішане конспектування (своїми словами, застосовуючи окремі влучні цитати).

Першоджерела:

1. **Сунь-цзи Мистецтво війни** / за перекладом С. Лесняка. Львів: Видавництво Старого Лева, 2015. 112 с.
2. **Платон Держава** / переклад з давньогрецької Д. Коваль. К.: Основи, 2000. 355 с.
3. **Августин Сповідь** / переклад Ю. Мушак. Львів: Свічада, 2021. 356 с.
4. **Бекон Ф. Новий Органон** / М.: Рипол Класик, 2020. 364 с.
5. **Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть.** К.: Т-в «Знання» України, 1991. 240 с.
6. **Макіавеллі Н. Державець** / переклад Я. Мишанич. К.: Фоліо, 2020. 88 с.
7. **Ніцше Ф. Так мовив Заратустра** / переклад з нім. А. Савченко. Харків, Фоліо, 2019. 253 с.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Основні проблеми філософії та специфіка філософського знання. Функції філософії.
2. Світогляд, його зміст, структура та соціально-історичний характер.
3. Історичні типи світогляду. Філософія і наука.
4. Ортодоксальні філософські школи Стародавньої Індії.
5. Неортодоксальні філософські школи Стародавньої Індії.
6. Філософія Стародавнього Китаю. Конфуціанство, даосизм.
7. Досократівський період розвитку давньогрецької філософії (мілетська школа, філософська школа Геракліта, елейська школа, атомістична школа).
8. Класичний період розвитку античної філософії (Сократ, Платон, Арістотель).
9. Філософія елліністичного періоду (школа кініків, стоїцизм, школа Епікура, скептицизм).
10. Релігійний характер середньовічного світогляду і філософії. Центральні проблеми і представники.
11. Період апологетики і патристики в умовах Середньовіччя.
12. Схоластична філософія.
13. Розвиток гуманізму в епоху Відродження.
14. Розвиток натурфілософських вчень в епоху Відродження (М. Кузанський, М. Коперник, Д. Бруно).
15. Соціально-політична доктрина Н. Макіавеллі.
16. Ідея утопічного соціалізму Т. Кампанелли та Т. Мора.
17. Особливості філософії Нового часу.
18. Раціоналізм та емпіризм у теорії пізнання Нового часу.
19. Філософія епохи Просвітництва.
20. Теоретична розробка діалектики. Закони діалектики.

21. Німецька класична філософія: основні риси та визначальні ідеї (Г. Гегель, І. Канта).
22. Філософська думка часів Київської Русі.
23. Філософія українського Відродження та бароко.
24. Філософські погляди Г. Сковороди.
25. Філософія Просвітництва і романтизму в Україні.
26. Виникнення сучасної філософії та її особливості.
27. «Філософія життя» (Ф. Ніцше).
28. Психоаналітична філософія: фрейдизм та неофрейдизм.
29. Екзистенційна філософія.
30. Проблеми буття в історії філософії.
31. Основні форми та категорії онтології.
32. Проблема свідомості у філософії. Виникнення і природа свідомості.
33. Структура свідомості та її основні рівні.
34. Сутність пізнання у філософській традиції.
35. Чуттєве пізнання: відчуття, сприйняття і уявлення.
36. Раціональне пізнання: поняття, судження, умовивід. Інтуїція.
37. Проблема істини в філософії. Основні концепції істини.
38. Людина як предмет філософського осмислення.
39. Цінності та ціннісне ставлення до світу.
40. Проблема життя і смерті у історико-філософській думці та сучасні підходи до їх розуміння.
41. Філософське осмислення проблеми сенсу життя.
42. Проблема людської свободи у історико-філософській думці.
43. Духовно-екзистенційне осмислення війни та миру.
44. Філософський вимір російсько-української війни: свобода, гідність, справедливість

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

Основна література:

1. Баранник М. Лекції з філософії: навч. посіб. Київ: Ліра К, 2022. 166 с.
2. Данильян О. Г. Філософія: підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. – 4-те вид., переробл. – Харків: Право, 2023. 424 с.
3. Литвинчук О.В., Муляр В.І. Філософія: навч. посібник. Житомир : Житомирська політехніка, 2021. 403 с.
4. Петрушенко В.Л. Філософія: Підручник. – Львів: ПП “Магнолія 2006”, 2025. 504 с.
5. Філософія: підручник / Бліхар В. , Цимбалюк М., Н. Гайворонюк, В. Левкулич, Б. Шандра, В. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.
6. Філософія: підручник / Рижак Л. – Вид.2-ге, перероб., доп. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. – 650 с.
7. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи / за ред. Андрущенко В.П., Волинка Г.І., Мозгова Н.Г. Каравела. 2024. с. 368.
8. Філософія. Фюрст М., Трінкс Ю. / Пер. з нім. Вахтанґа Кебуладзе. К.: Дух і Літера, 2019. с. 544.

Допоміжна література:

1. Августин Сповідь/ переклад Ю. Мушак. Львів: Свічада, 2021. 356 с.
2. Актуальні проблеми філософії ХХ-ХХІ століть: навч. Посібник / І. В. Карівець, В. Л. Петрушенко, С.М. Повторева і ін.; за заг. ред. І. В. Карівця. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. 240 с.
3. Бекон Ф. Новий Органон / М.: Рипол Класик, 2020. 364 с.
4. Григорій Сковорода: філософія свободи. – 2-е вид. / Мирослав Попович. – К.: Майстерня Білецьких, 2008. 255 с.
5. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. К.: Т-в «Знання» України, 1991. 240 с.

6. Ворбертон Н. Коротка історія філософії / Пер. з англ. А. Марховська. Київ: Наш формат. 2023. с. 2013.
7. Ворон О. П., Ворон О. П. Концепція війни та миру у західному християнстві. *Культурологічний альманах*. 2025. Вип.1. С.70-75.
8. Ворон О. П., Ворон О. П. Проблема свободи волі у античності та середньовіччі: історико-філософський дискурс. *Вісник гуманітарних наук*. 2025. Вип. 9.
9. Ворон О. П., Ворон О. П. Конфуціанська інтелектуальна традиція як чинник розвитку китайської цивілізації. *Вісник гуманітарних наук*. 2026. № 15.
10. Ворон О. П., Ворон О. П. Конфуціанство як державна ідеологія Китаю у Середньовіччі та Новому часі. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2026. №2.
11. Ворон О. П., Ворон О. П., Мельничук Ю. І. Християнізація як філософсько-історичний чинник розвитку середньовічних західнослов'янських держав. *Актуальні питання у сучасній науці*. № 1. 2026. С. 622-632.
12. Ворон О. П., Ворон О. П., Мельничук Ю. І. Концепт приватного життя у середньовічному та ранньомодерному суспільстві: історико-філософський аспект. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського*. 2025. 36 с.
13. Гусев В. І. Метафізика: проблеми, принципи, поняття. Лекційний курс. Каравела: 2023. 332 с.
14. Дахній А. Нариси історії західної філософії XIX-XX ст.: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені І. Франка, 2022. 486 с.
15. Епіктет. Книга Роздуми. У чому наше благо? Вибрані думки римського філософа. Київ: Адронум, 2021. 188 с.
16. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей / за ред. Б. Кассен, К.Сігов. Київ: Дух і Літера, 2024. Том 5. 496 с.
17. Ірвін В. Жити змістовно: філософія радості від античних стоїків. Київ: Yakaboo Publishing, 2021. с. 294

18. Історія філософії. Античність та середньовіччя/ За ред. Умберто Еко та Рікардо Федріги. Харків: Фоліо, 2021. 551 с.
19. Кралюк П. М. Історія філософії України: підручник – К.: КНТ, 2015. 652 с
20. Людина і суспільство: філософські, психологічні та політологічні виміри. В 3-х кн.: монографія / за ред. В. П. Мельника. 2-ге вид., доповн. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 502 с.
21. Макіавеллі Н. Державець/ переклад Я. Мишанич. К.: Фоліо, 2020. 88 с.
22. Мурга Т. Метафізичний, політичний та етичний аспекти поняття «свобода» в античній філософії. *Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія*. 2020. № 2. С. 78-82.
23. Ніцше Ф. Так мовив Заратустра/ переклад з нім. А. Савченко. Харків, Фоліо, 2019. 253 с.
24. О'Донован. О. Справедлива війна. Львів, 2024. 228 с.
25. Пінкер С. Добрі янголи людської природи. Чому у світі панувало насильство і чи стало його менше?. Київ: Наш Формат, 2022 с.
26. Платон Держава/ пер. з давньогре. Д. Коваль. К.: Основи, 2000. 355 с.
27. Попович М. Філософія свободи. Харків : Фоліо, 2018. с.385.
28. Сунь-цзи Мистецтво війни / за перекладом С. Лесняка. Львів: Видавництво Старого Лева, 2015. 112 с.
29. Філософія як рефлексія духу. Хрестоматія / Людмила Рижак. – Вид. 3-тє, перероб., доп. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. – 532 с.

Інформаційні (інтернет) ресурси

1. Інститут філософії НАН України: <http://www.filosof.com.ua>
2. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Бібліотеки РДГУ: <https://library.rshu.edu.ua/>
4. Офіційний сайт Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника: www.lsl.lviv.ua
5. Сайт Українського філософського фонду: <http://www.philosophy.ua>

Навчально-методичне видання

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ
«ФІЛОСОФІЯ»**

(для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня)

**Укладач: к.і.н., доцент, доцент кафедри філософії
Ворон Оксана Петрівна**